

Prawno-deontologiczne aspekty transplantacji ex mortuo
mgr Ilona Kiel-Puślecka
STRESZCZENIE

Wprowadzenie: Ze względu na niezwykle delikatność transplantacja ex mortuo musi posiadać gruntowne podstawy legislacyjne, ale i powinna być w zgodzie z zasadami szeroko pojętej etyki, w szczególności w aspekcie uniwersalnego prawa do decydowania o własnej osobie stanowiącej fundament relacji pacjent-lekarz. Niedobór dawców i narządów do przeszczepów jest pilnym problemem ogólnoswiatowym i głównym tematem dyskusji również obejmujących prawodawstwa poszczególnych krajów.

Cele: Za cele rozprawy doktorskiej opartej na podstawie cyklu publikacji, przyjęto: ocenę powszechnie stosowanych w ustawodawstwie międzynarodowym modeli donacji pośmiertnej pod względem ich utylitarnej użyteczności; analizę aktualnych aktów prawnych w prawie międzynarodowym dotyczących transplantacji pośmiertnej oraz będących gwarantem poszanowania godności człowieka; ocenę możliwej odpowiedzialności karnej lekarza w polskim ustawodawstwie w związku z przeprowadzeniem przeszczepu ex mortuo oraz ocenę wiedzy lekarzy i prawników w obszarze podstawowych aktów prawnych w Polsce dotyczących dawstwa pośmiertnego.

Material i Metoda: W pierwszym etapie zaplanowano przegląd modeli dawstwa narządowego i aktywności donacyjnej w krajach Europy, stratyfikując modele donacyjne pod względem korzyści dla idei transplantologii. Następnie przeanalizowano 44 akty prawne: uniwersalne akty prawne obowiązujące w Europie oraz akty prawne Rady Europy i Unii Europejskiej dotyczące transplantologii ex mortuo w kontekście ochrony prawa do wolności i godności ludzkiej, równocześnie oceniając modele donacyjne pod względem ich zgodności z tymi aktami. W odniesieniu do polskich aktów legislacyjnych oceniona została możliwa odpowiedzialność karna lekarza w związku z przeprowadzeniem przeszczepu ex mortuo. W badaniu ankietowym zbadano świadomość 50 lekarzy (P) i 50 prawników (L) na temat podstawowych uwarunkowań prawnych dotyczących dawstwa pośmiertnego.

Wyniki: Szczegółowa analiza rozkładu modeli w Europie (informacje z 43 z 48 krajów) potwierdziła, że żaden kraj nie wybrał modelu zgody ścisłej; większość państw (w tym Polska) przyjęło model sprzeciwu, w tym trzynaście państw oparło go na modelu ścisłego sprzeciwu, a pięć zdecydowało się na zastosowanie rozszerzonego systemu sprzeciwu; model rozszerzonej zgody został przyjęty w 1/3 krajów europejskich (14 krajów); rozwiązanie informacyjne zostało przyjęte przez sześć krajów europejskich; Bułgaria jest jedynym krajem przyjmującym teoretycznie model wyższej konieczności. W analizie aktywności donacyjnej najwyższe wskaźniki zaobserwowano w modelu opt-out. W krajach, które przyjęły takie rozwiązanie, nawet najniższe osiągnięte wskaźniki dawstwa pośmiertnego przewyższają te z krajów z modelem opt-in. Obserwowany w krajach Europy trend przejścia z opt-in na system opt-out może zwiększyć wskaźniki dawstwa narządów. 15 zidentyfikowanych w Europie aktów prawnych stanowi gwarancję poszanowania praw człowieka do decydowania o własnej osobie zarówno w modelu opt-in jak i opt-out. Model wyższej konieczności może stanowić naruszenie praw podstawowych i godności dawcy (10 z 15 wskazanych aktów prawnych). Ocena możliwej odpowiedzialności karnej lekarza w polskim ustawodawstwie w związku z przeprowadzeniem przeszczepu ex mortuo wykazała cztery główne obszary, którym mogą towarzyszyć potencjalne nieprawidłowości w związku z transplantacją pośmiertną (na przykładzie modelu opt-out). Oceniając wiedzę lekarzy i prawników w obszarze podstawowych aktów prawnych w Polsce dotyczących dawstwa pośmiertnego wykazano, że ogólna znajomość zagadnień z prawa transplantacyjnego była słaba i nie różniła się statystycznie między grupami.

Wnioski: Medycyna transplantacyjna stała się najistotniejszą gałęzią terapii osób ze skrajną niewydolnością narządów, a z punktu postrzegania praw i potrzeb człowieka ma równie istotne znaczenie w interesie społeczeństwa. Transplantacja ex mortuo stanowi niewątpliwie sprawdzoną metodę terapii, dająca niepodważalne szansę na poprawę zdrowia i przedłużenie życia. Po drugiej stronie, pozostaje nie mniej istotna kwestia śmierci drugiego człowieka, która poprzez możliwość donacji pośmiertnej, stwarza możliwość nadania tej śmierci wymiaru utylitarne.

Poznań, 20.06.2022

*Kiel-Puślecka
Ilona*